

Handel en werkgelegenheid

Regelmatig wordt de vrees geuit dat de intensivering van de handelsbetrekkingen met lage-lonenlanden tot een erosie van werkgelegenheid in ontwikkelde landen leidt. Vooral in de industrie zouden vele banen verdwijnen. Zo is in de Verenigde Staten de werkgelegenheid in de industrie in procenten van de totale werkgelegenheid afgenomen van 27,3% in 1970 tot 17,4% in 1990. Parallel hieraan is het aandeel van de toegevoegde waarde van de industrie in het bbp fors gedaald; van 25% in 1970 tot 18,4% in 1990. Is deze 'deïndustrialisatie' werkelijk het gevolg van internationale handel?

Deze vraag is onderzocht door Krugman en Lawrence¹. Zij kijken naar het Amerikaanse uitvoersaldo van industrieproducten. Een toename van dit uitvoersaldo leidt tot een grotere omzet van de industrie, gegeven de vraag naar industrieproducten van Amerikaanse ingezetenen. De omvang van de industrie wordt echter niet weergegeven door de omzet maar door de toegevoegde waarde, aangezien de industriële omzet voor 40% bestaat uit leveringen van andere sectoren. Aldus redenerend had het handelstekort in industrieproducten van 1,3% van het bbp in 1990 een negatief effect van 60% van 1,3, dat is 0,78 procentpunt op de toegevoegde waarde van de Amerikaanse industrie. Zonder internationale handel was de omvang van de industrie dus niet gedaald van 25% van het bbp in 1970 naar 18,4% in 1990, maar van 25% naar 18,4 + 0,78 = 19,2%. Krugman en Lawrence concluderen dat 86% van de deïndustrialisatie ook zonder internationale handel zou hebben plaatsgevonden.

De oorzaak van deïndustrialisatie moet dan ook niet zozeer worden gezocht in internationale concurrentie, maar in een snellere stijging van de arbeidsproductiviteit in de industriële dan in de niet-industriële sector (voornamelijk diensten). Hierdoor is de werkgelegenheid in de industrie gedaald t.o.v. de werkgelegenheid in de dienstensector. Daarnaast is hierdoor de prijsstijging van industrieproducten jarenlang achtergebleven bij die van diensten, hetgeen het nominale aandeel van de industrieproducten in het bbp heeft verkleind. Gemeten in constante prijzen is de verhouding tussen de industrie- en dienstensector echter vrijwel niet veranderd. De snelle groei van de arbeidsproductiviteit in de industrie kan dan ook worden opgevat als een teken van concurrentiekracht. Hiermee is de oorzaak van deïndustrialisatie bijna het omgekeerde van de gangbare verklaring, die juist wijst op een verminderde concurrentiekracht van de Amerikaanse economie door een trage produktiviteitsgroei.

Krugman en Lawrence geven wellicht een te optimistisch beeld van de gevolgen van internationale handel. Een belangrijk nadeel van hun analyse is het partiële karakter. Zo kan technologische vernieuwing deels een reactie zijn van producenten op de toenemende internationale concurrentie, waardoor de deïndustrialisatie voor een groter deel te

herleiden zou zijn tot internationale handel.

Ook Sachs en Shatz hebben de gevolgen van handel onderzocht². Zij berekenen wat de omvang van elke bedrijfstak in 1990 zou zijn geweest in het hypothetische geval dat het uitvoersaldo van elke bedrijfstak in 1990 gelijk zou zijn geweest aan het uitvoersaldo in 1978. Verder veronderstellen zij een rechtevenredige relatie tussen het aldus berekende verlies aan toegevoegde waarde en het verlies aan werkgelegenheid per bedrijfstak. Sachs en Shatz vinden een sterk negatief effect van internationale handel op de werkgelegenheid in de textielindustrie, maar bij voorbeeld een positief effect in de machine-industrie. Het werkgelegenheidsverlies van het handelstekort is bij produktiemedewerkers (7,2%) aanzienlijk groter dan bij niet-produktiemedewerkers (2,1%).

Deze bevindingen sporen met de klassieke handelstheorie, die stelt dat elk land die goederen exporteert waarin relatief veel van de in dat land relatief overvloedig aanwezige produktiefactor is verwerkt. In Zuidoost-Azië is de hoeveelheid laaggeschoolden groter dan in geïndustrialiseerde landen, zodat Zuidoost-Azië vooral producten exporteert die worden voortgebracht met relatief veel laaggeschoolde arbeid. Laaggeschoolden ondervinden dus veel meer gevolgen van de concurrentie uit lage-lonenlanden dan hooggeschoolden.

Regelmatig worden deze negatieve gevolgen echter eenzijdig benadrukt. Hierbij wordt de concurrentiekracht van landen vaak impliciet vergeleken met die van bedrijven. Als een bedrijf zijn afzet vergroot, gaat dat in het algemeen ten koste van de afzet van zijn concurrenten. Op macro-niveau leidt de groei van de export van een land of regio echter tot een groei van het inkomen en dus van de bestedingsmogelijkheden in dit land. De omvang van de totale (wereld)markt is nu geen vaststaand gegeven; andere landen kunnen nu immers meer exporteren.

De relatie tussen internationale handel en werkgelegenheid is dan ook niet zo negatief als vaak wordt gedacht. De werkgelegenheid in de industrie is niet in de eerste plaats gedaald door internationale concurrentie, maar door de technologische ontwikkeling. Daarnaast ondervinden geïndustrialiseerde landen niet alleen negatieve effecten van de toenemende concurrentie uit de lage-lonenlanden, maar ook positieve. Protectionisme is dan ook niet het goede antwoord op de negatieve gevolgen van internationale handel op de werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt, omdat hierdoor ook de positieve effecten van internationale handel zullen verdwijnen.

Annemarie van der Zwet*

1. P. Krugman en R.Z. Lawrence, *Trade, jobs and wages*, NBER Working Paper, nr. 4478, Cambridge, 1993.
2. J.D. Sachs en H.J. Shatz, *Trade and jobs in US manufacturing*, Brookings Papers on Economic Activity, nr. 1, 1994.

* De auteur is werkzaam bij de afdeling Monetair en economisch beleid van de Nederlandsche Bank.